פאה פרק א' משנה ו'

א] פאה והפקר פטורים מן המעשר, טעם הפטור מבואר בירושלמי ריש מעשרות שנלמד מקרא דובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך יצא זה שיש לו חלק ונחלה דיכול לזכות בפאה ובהפקר, וכ"מ מד' הר"ש והרא"ש והרע"C שפטור דובא ההלוי קאי בין אפאה בין אהפקר, אבל בתו' ב"ק כח. מבואר שיש קרא למעט הפקר [לא פירשו מהו המקור ואולי מתבואת זרעך עי' ירושלמי שם והרמב"ם בפיה"מ ריש מעשרות, או י"ל משביעית עי' רש"י ר"ה טו.] ופאה לא ילפי' מיניה משום שהפקר לעניים אינו הפקר אלא טעם הפטור מובא הלוי, ולא נתפרש דא"כ מדוע לא נפטור גם הפקר מהאי דקרא דובא הלוי, ונתבאר שבא הלוי ממעט רק פאה דהוי 'ממון עניים' [לב"ה שהפקר לעניים אינו הפקר] דזה חשוב ש'יש לו' חלק ונחלה אבל הפקר דאינו שייך לאף אחד לא חשוב 'יש לו חלק ונחלה עמך.

ב] לשון המשנה 'לעולם' נותן משום פאה ופטור מן המעשר וכו' ועי' ר"ש בשם הירושלמי שפי' שמתני' כב"ש, כלו' הירושלמי פירש שהכוונה שלעולם נותן משום פאה כלו' אף שנתן פאה אם נותן עוד פעם פאה גם פאה שני' נפטרה ממעשר וזהו דאמר הירושלמי שהוי כב"ש דהפקר לענים הפקר דלב"ה דאינו הפקר פאה שני' חייבת במעשר, והינו כמש"נ לעיל מ"ב ומ"ג בשם הירושלמי שא"א להפריש פאה אחר פאה וא"כ מדוע פאה שני' פטורהב הא אינו פאה ע"כ כב"ש שבאמת אינו פאה רק כיון שנתנו לעניים הוי הפקר לעניים והפקר לעניים פטור [עוד י"ל ע"פ מש"נ שם שיש ד' אופנים שיש הפרשה אחר הפרשה וא"כ יש להעמיד באופנים אלו גם לב"ה].

ג] אם מירח ואח"כ הפקיר חייב והטעם כ' הר"ש שמהני ההפקר רק שלא יחול חיוב תרו"מ אך לא מהני להפקיע חיוב שכבר חל, עי' רמב"ם בפיה"מ ובהלכות פ"ג ה"כ שכלול בזה דין נוסף שגם 'אסור' להפקיר אחרי שמירח עד שיעשר וצ"ע מה האיסור להפקיר ואולי שיביא לידי מכשול למי שימצאנו עי' תיו"ט, אבל בחי' מרן רי"ז הלוי הל' מעשר פי' שכיון שמירח חל חובת הפרשה וא"י להפקיע חיובו ולהפקיר [ולכאו' הינו כד' הט"ז יו"ד סי' א' סקי"ז שיש חיוב להפריש גם כשאין דעתו לאכול לא כרעק"א שם ומ"א ריש סי' ח'].

ד] בר"ש מבואר שלמאי דקי"ל שגם אחר שמירח אין זה טבל עד שיראה פני הבית [עי' ב"מ פח. ומשניות מעשרות] לזה אם הפקיר אחר מירוח אבל קודם שראה פני הבית ה"ה פטור מדאורי' כיון שעדיין לא נתחייב [ועי"ש שדן אם יש עכ"פ איסור מדרבנן], אבל האחרונים הוכיחום מד' הרמב"ם פ"ג ממעשר הכ"ב שאם הפקיר אחרי מירוח אפי' קודם ראיית פה"ב חייב במעשרות מדאורי' ואין אותו הפקר פוטר וצ"ע מה הטעם הא עדיין לא נתחייב במעשר, ומצינו כמה הסברים בזה: א. בקו"ש אות מו' כ' שאמנם החיוב בפועל חל בשעת ראיית פה"ב אבל המירוח הוא סיבת החיוב וכיון שכבר חל סיבת חיוב במירוח חייב בתרו"מ ואינונפטר במה שיעפקיר אח"כ. ב. החי' מרן רי"ז הלוי כ' שאמנם 'איסור טבל חל בשעת ראית פה"ב אבל חובת הפרשה חלה מיד בשעת מירוח עי"ש. ג. המקד"ד דייק מד' הרמב"ם בפיה"מ תרומות פ"ח מ"ג שיסוד ההיתר לאכול לפני ראית פה"ב הואמשום שחשוב אכילת עראי עי' שם ז"ל העיקר אצלנו שאין הטבל מתחייב במעשרות עד שיראה פני הבית וכו' וכל הפירות הנאכלים בגנה או בשדה אינו חייב במעשרות לפי שהוא אכילת עראי עכ"ל, ונמצא שהחיוב נגמר בשעת מירוח ורק שעד ראיית פה"ב חשוב עראי וכיוון שהחיוב נגמר לכן אם הפקיר אח"כ חייב.

ה] הנה כעין פלוגתא זו מצינו עוד לגבי עוד דין בגמ' בכמ"ק מובא הדין שאם הקדימו בשבלים הינו שהבעלים הפריש מעשר ראשון קודם מירוח אז הוא פטור מלתת תרו"ג ודרשי' בגמ' שכ"ז בהפריש קודם מירוח אבל הפריש מע"ר אחר מירוח לא נפטר מלתת תרו"ג כי כבר נתחייב בתרומה, ונחלקו הראשונים מה הדין אם הפריש מע"ר אחר מירוח אך קודם ראיית פני הבית, עי' תוס' שבת קכז: בחד תי' שפטור מלתת תרו"ג כיון שעדיין לא נתחייב והוי כקודם מירוח, אבל בתי' האחד שם ס"ל שחייב לתת תרו"ג וכ"ד תוס' ביצה יג: וכ"מ ברמב"ם בפ"ג מתרומות הי"ג כמו שכ' המל"מ וצ"ע בדעת הראשונים הנ"ל האהעדיין לא נתחייב בתרו"ג, והאחרונים ביארו ע"פ הנ"ל עי' לעיל ג' הביאורים בזה.

ו] בהא דהפקר פטור ממעשר וילפי' מקרא דובא הלוי, הק' הר"ש תיפוק"ל שיפסטרנ משום לקוח דהא דרשי' בגמ' ב"מ פח: תבואת זרעך ולא לוקח וה"נ מכיון שהפקיר כבר אינו זרעך, והנה בדין לקוח דפטור ממעשר נח' הראשונם דעת הר"ש כאן וריב"ם שפטור לקוח הוי רק בהפקיר קודם מירוח [וגדר הדין משמע בר"ש דהוי כעין הקדש ד'מירוח לוקח פוטר'], אבל דעת ר"ת והרמב"ם פ"ב ממעשר ה"ב להיפך שפטור לוקח הוי רלקח אחרי מירוח אבל לקח קודם מירוח ומירח הלוקח הוי כתבואת זרעך וחייב [בגדר דין זה הארכנו בשיעורים על ב"מ פח:]

נחזור לשאלת הר"ש מה צריך מיעוט דובא הלוי תיפוק"ל שאינו זרעך וכלוקח, וכ' הר"ש שלשיטת ר"ת ניחא דפטור לוקח הוי רק בלקח אחרי מירוח והרי הפקר פוטר רק קודם מירוח שאין בזה פטור לקוח, אבל לשיטת הר"ש עצמו והריב"ם שלקוח פוטר קודם מירוח מה א"כ צריך מיעוט דובא הלוי, ותי' הר"ש שיש נ"מ בפטור הפקר שגם אם חזר הבעליסוזכה בו קודם מירוח דפטור דמצד לקוח אין לפטור רק אם מירח לוקח כמש"נ משא"כ הפקר פוטר גם אם זכה בה אח"כ.

ז] ומאכיל לבהמה ולחיה ולעופות ופטור מן המעשרות עד שימרח, מבואר שאחרי מירוח אסור להאכיל לבהמה וצ"ע הא טבל מותר בהנאה ועי' תוס' מנחות סז: ובת כו. שהוכיח מהגמ' בשבת שם שאף שטבל מותר בהנאה אבל בהנאה של כילוי אסור ולהאכיל לבהמה הוי הנאה של כילוי [נתבאר לפי"ז שהאיסור רק אחרי ראית פה"ב דמקודם אינו טבל ומורת באכילתעראי וכ"ש בהנאה של כילוי], עי' חי' מרן רי"ז הלוי הל' מעשר שכ' בדעת הרמב"ם פ"ג ממעשר ה"כ שיסוד האיסור להאכיל לא משום הנאה של כילוי רק משום שמבטל חובת הפרשה [עי' לעיל אות ג'] [רק שמבואר לפי"ז מד' הרמב"ם שכל הביטול חובת הפרשה הוא רק באכילת קבע עי' היטב ברמב"ם ובגרי"ז שם וצ"ע].

ח] ונוטל מן הגורן וזורע ופטור מן המעשרות עד שימרח דברי ר"ע, כלו' זה מוסכם לכו"ע שאחרי מירוח אסור לזרוע טבל לר"ע קודם מירוח מותר לזרוע טבל ולרבנן אסור גם קודם מירוח וצריך להפריש מקודם, ויל"ע איזה איסור יש לזרוע טבל י"ל שהוי הנאה של כילוי עי' לעיל אות ז', וע"ע מקד"ד וחזו"א.

ט] המקדיש ופודה חייב במעשרות עד שימרח הגזבר, מבואר מד' המשנה שיש חילוק בין הקדש להפקר דהקדש פוטר רק אם בשעת מירוח היה ברשות הקדש ואילו הפקר פוטר אפי' זכה קודם הפקר ובשעת מירוח הוי שלו, והטעם דתלוי בדרשות הקראי דפטור הקדש נאמר על המירוח 'דגנך' וכו', משא"כ הפקר פטורו מחמת שיש לו חלק ונחלה עמך.